

CIRERER DE PASTOR

Seduïda per Eivissa m'escrivi, Maulayya, en el temps que a l'illa veïna i a la Safor es vesteixen de blanc els cirerers de pastor. Des d'Eivissa interior, meravellada, entre els bancals amb marges plens de brossa, com tota la vida, solitaris pous i oliveres monumentals que mereixen humana reverència i ofereixen divina protecció, mentre el vespre et duu cançons de corriola i l'aroma dolça i amarga de la flor del cirerer de pastor (*Crataegus Monogyna Jacq.*).

Què puc dir-te, Maulayya, del cirerer de pastor, d'aquest vell amic de la infantesa, aquest arbret de flors tan blanques i boniques que tantes voltes ens ha sorprès amb els seus posats tan diversos i contrastants: adés despullat i clapat de líquens com un esparacat roder o espentolat pelegrí perdut enmig de les altes soledats muntanyenques entre les boires i les gelors de l'hivern; ara fullós com un elegant i ardit acròbata arrapat a les nues argiles del barranc; després com una donzella blanca o una jove núvia d'abril passejant pels verds camins primaverals.

Entre nosaltres és un dels arbusts silvestres més estimats i que més bells noms porta: cirerer o cirer de pastor és un dels seus evocadors noms. Espinal i espí blanc sonen molt bé i arpleguen l'agudesa de les rames i el color de la flor. També se l'anomena pel singular retall de la lluenta fulla, bolquerets o bolquerets del Nostre Senyor o de la Mare de Déu, i robeta de la Mare de Déu; i encara, per les punxes o agulles, amb el seriós nom d'aguller, arguller, garguller, garbuller i graüller; a voltes, hi ha qui li diu serolera borda o tapaculs com a Beneixama. Arç blanc, ram de sant Pere, cirer del Bon Pastor o de la Mare de Déu, són altres bells noms de contrades més nòrdiques. A les nostres terres l'espinal és un arbre favorable sobre el qual és té la creença que els llamps no poden caure, per això en algunes contrades, com amb el romer a Xaló i la Drova, se'n fan costalets que es beneeixen per Sant Pere de Verona per a penjar-los en la casa i en els camps a fi de protegir-los dels llamps i de les pedregades. Aquest arbret fronterer, tenaç, intricat i ben armat de punxes, que al bosc es dreça entre la fronda forestal i la prada oberta, el llaurador l'empra de bardissa i com a patró per a empeltar altres fruiters. Les flors de cinc blancs i fràgils pètals, d'aroma dolça i amarga com la mateixa vida, són sedants i depuratives i un excel·lent remei per a regular la pressió de la sang. Els fruits o cireretes de pastor són llepolia dilecta dels ocells i dels xiquets. Per al pobletà que de tard en tard li plau anar a passejar pels caminals i les

sendetes del terme, i encara més, a la tan castigada plana d'horta costanera, el cirerer de pastor és un arbust emblemàtic d'un temps en què l'agricultura tradicional respectava sàviament la matriu de l'ecosistema sobre el qual s'assentava i compartia el mateix espai vital amb tota la cort d'arbres, arbusts i herbes silvestres i tota la fauna salvatge, un dels arbusts que més s'ha resistit a desaparèixer, un dels darrers supervivents d'aquells temps, no massa llunyans, en què convivien amb harmonia el nispres amb la merla, el cirer amb la fleixera, la garrofera amb el teixó, la tomaca amb la sargantana, la carabassa amb el saboc, l'olivera amb l'òliba, la parra amb l'erigó, la carlota amb el caragol, la figuera amb l'esclafallidons, el taronger amb la mustela, el parotet amb la dacsca, la vida del bosc i la vida humana.

No queda, Maulayya, cap cirer de pastor a Sotaia. No queda res d'aquells vells i airosos cirerers de pastor que antany ornaven els alts marges del camí de la marjal, i que amb la seua primerenca i pulcra florida anunciaven l'esclat inaugural de la primavera.

No queda res de les llustroses moreres del camí de la Dula, ni de l'olivera de la pujada de la Mar, ni de les desafiantes araucàries que senyorejaven sobre els nostres terrats i teulats.

No res queda tampoc de les frondoses séquies, ni dels borbollejants ullals ni dels sucosos prats de la marjal, ni d'aquells edènics dunars i muntanyars.

Ara només prospera la tenebrosa fronda de l'asfalt i la monstruosa flor del ciment, i una infinita i suïcida indiferència.

JOAN PELLICER I BATALLER

© Joan Pellicer i Bataller

LA VIDA A LES ILLES

Ja ens ho deien a escola: *una illa és una porció de terra envoltada d'aigua per totes bandes*. I val a dir que, sota el punt de vista biològic, feien curt.

Els éssers vius que habiten les illes en mig de la mar no són pas els únics que mereixen la consideració d'aïllats. O és que, per a un insecte cavernícola, no constitueix una illa la seua cova? Per a un habitant del karst, les possibilitats d'abandonar el seu indret nadiu i ocupar un lloc adient per viure i reproduir-se són minses. I què dir del peix de les aigües d'un llac sense comunicació amb altres masses d'aigua, posem per cas l'estany de Montcortès. Igualment podríem parlar de la planta pulviniforme que suporta les embranzides del vent en els cims del domini culminar mediterrani, al Penyagolosa, per exemple. I si filem prim, per què no podríem considerar la serra d'Espadà com una illa edàfica silfèica enmig d'una mar calcària?

És un fet constatat des dels primers catàlegs faunístics i florístics: les illes de tot tipus són llocs on la quantitat de taxons és reduïda i per contra s'hi dona sovint la diferenciació en espècies exclusives, el que en diríem endemismes. Els primers naturalistes i ecòlegs, ànimes curioses, es van demanar pels motius que podien condicionar el poblament biològic de les terres isolades. La llunyania al lloc d'origen del colonitzadors, la grandària de l'illa o la riquesa en hàbitats diferents van ser alguns dels paràmetres amb què es jugava per tractar de copsar les raons de la composició de la biota aïllada.

Un dels pioners a fer algunes afirmacions sobre aquest tema va ser Lack¹, que atribuïa a la diversitat en ambients de l'illa el pes de la selecció dels colonitzadors. Aquestes explicacions estaven fortament

esbiaixades pel fet que Lack només treballava amb aus, cosa que l'impulsava a pensar que els organismes tenien sempre la possibilitat d'arribar a l'illa en qüestió. Al mateix temps Mac Arthur i Wilson² llançaven una altra teoria que va fer bastant més fortuna. Es tractava de la teoria de *l'equilibri dinàmic*. Amb tot de consideracions sobre la llunyania o la grandària de les illes, aquesta teoria proposa que la biocenosi d'un territori aïllat no és gens estàtica, sinó que està sotmesa a un flux continu de colonitzadors que van ocupant els llocs que l'extinció els deixa lliures. Tots els models, però, han tingut seriosos problemes d'interpretació causats per la diferent capacitat de dispersió de les espècies.

No sempre els bocins de terra al mig del mar són illes. És clar, per a un ocell planador, posem per cas una gavina, que habite el cap de Sant Antoni, arribar a la propera Eivissa no és més que un plàcid passeig. Pensem, però, en la sargantana que viu al roquissar del mateix cap; per a aquest rèptil la distància fins a Eivissa és enorme i el medi pel qual s'hauria de desplaçar li resultaria mortal. Traduïm-lo en termes genètics: els gens de les poblacions de gavines estan sotmesos a un flux de continus intercanvis entre les poblacions de la Marina i de les Pitiüses, els de les sargantanes no. Així és d'allò més intuïtiu explicar per què les poblacions de sargantanes del gènere *Podarcis* s'han separat en diferents espècies. Les que veiem buscar refugi a les escaletxes del cap de Sant Antoni corresponen a *Podarcis hispanica*, mentre que la sargantana que s'assoleja sobre la llosa dels Amunts és *Podarcis pityusensis* i encara en trobaríem més espècies en diferents illes i illots mediterranis, com les de les Gimèsies (*P. lilfordi*) o els Columbrets (*P. atrata*).

Vol dir això que és impossible l'especiació entre poblacions amb un cert flux genètic? Rotundament no. És el que s'anomena especiació parapàtrica³. Petits canvis dintre d'una població, que poden ser tan subtils com pugueu imaginar, poden iniciar el camí cap a l'aïllament genètic i l'especiació, tot i estar exposada a un cert intercanvi genètic amb individus de fora d'aquesta població. I és que en aquest món cada individu pot ser una illa.

CARLES SANTANA

© Ricard Gutiérrez

Sargantana de les Pitiüses (*Podarcis pityusensis*).

1. LACK, D. «The numbers of bird species on islands». *Bird study*, 16:193-209, 1969.
2. MAC ARTHUR, R. H.; WILSON, E. O. *The theory of island biogeography*. Princeton University Press. Princeton, NJ, 1967.
3. GAVRILETS, S.; LI, H.; VOSE, M. D. «Patterns of parapatric speciation». *Evolution*, 54 (4):1126-1134, 2000.